

1. Opodstatnenie súdnej moci

1.1 Bez súdov niet práva: súčasní pozitivisti tvrdia, že pravidlo uznania, resp. rekogničná norma, sa manifestuje v rozhodovacej praxi súdov. Práve skutočnosť, že súdy vo všeobecnosti dodržiavajú zákony, nás vedie k záveru, že právo máme hľadať v zákonoch. Ak by súdy zákony ignorovali, postupne by ich začala ignorovať celá spoločnosť.

1.2 Bez súdov niet regulatívnej funkcie práva: bez súdov by nebolo možné riešiť nezhody o výklade práva, čo by viedlo k situácii, ako keby právo ani neexistovalo. Súdy účinne odstraňujú väčšinu výkladových nezhôd, čím posilňujú regulatívnu funkciu práva.

1.3 Bez súdov niet ani systémových hodnôt práva: fungujúci systém súdnictva prispieva ku garancii systémových (formálnych) hodnôt práva, akou je právna istota alebo rovnosť pred zákonom. Súdne rozhodnutia sú obsahovo dobré iba vtedy, ak je dobré právo, ktoré sa v nich aplikovalo.

2. Organizačná výstavba súdnej moci

2.1 Všeobecné súdnictvo

V SR má **trojčlánkovú hierarchickú štruktúru** (okresné súdy – krajské súdy – najvyšší súd). Tieto súdy majú všeobecnú vecnú a všeobecnú osobnú kompetenciu. Súdna hierarchia je organizovaná na základe **dvojinštančného postupu**, pričom sa v nej uplatňuje väčšinou **kasačný princíp**. Aj všeobecné súdy sa môžu špecializovať, čoho príkladom je **špecializovaný trestný súd** v Pezinku, ktorý rieši najzávažnejšie trestné veci. Úlohou **Najvyššieho súdu SR** je predovšetkým zjednocovať judikatúru.

2.2 Osobitné súdnictvo

V dnešných slovenských podmienkach je osobitným súdom len Ústavný súd SR, ktorý je orgánom **koncentrovanej kontroly ústavnosti**. To sa odlišuje napr. od USA, kde ústavnosť chránia všetky všeobecné súdy v rámci **difúznej kontroly ústavnosti**: každý všeobecný súd sa môže rozhodnúť, že neuplatní zákon v konkrétnom prípade, ak si myslí, že je protiústavný. Slovenský ústavný súd zdieľa svoju kompetenciu chrániť ústavu spolu so všeobecnými súdmi len na základe **princípu subsidiarity**. V rámci **abstraktnej kontroly ústavnosti** ústavný súd posudzuje súlad právnych predpisov, zatiaľ čo v rámci **konkrétnej kontroly ústavnosti** rozhoduje najmä o sťažnostiach súkromných osôb namietajúcich porušenie svojich základných práv. Príkladmi ďalších osobitných súdov je **Európsky súd pre ľudské práva** v Štrasburgu a **Súdny dvor Európskej únie** v Luxemburgu.

2.3 Mimoriadne súdnictvo

Tieto súdy sú spravidla ustanovené za výnimočných historických okolností ako sú revolúcie alebo vojny. Môže ísť o ľudové revolučné tribunály, ktorých úlohou je súdiť „zradcov“, t. j. predstaviteľov bývalého režimu alebo o vojnové súdy, ktoré sa vyrovnávajú s krivdami spáchanými porazeným štátom (Norimberský tribunál). Takéto súdy sú spravidla ustanovené na určitý čas, konajú podľa osobitných procesno-právnych predpisov a dokonca ani nemusia súdiť podľa vopred stanoveného práva.

3. Sudcovská nezávislosť

Nezávislosť súdnej moci má tri prvky: inštitucionálny, funkčný a statusový.

Podstatou **inštitucionálnej** nezávislosti je práve oddelenosť súdov od iných zložiek štátnej moci. Súdny sú usporiadané v osobitnej inštitucionálnej sústave, bez toho, že by súčasťou tejto sústavy boli aj orgány inej zložky štátnej moci.

Podstatou **funkčnej** nezávislosti súdov je absencia ich viazanosti čímkoľvek iným, než je ústava a zákon, prípadne medzinárodné zmluvy a priamo účinné pramene nadnárodného práva, napríklad práva EÚ.

Podstatou **statusovej** nezávislosti sudcov je ich kreačná nezávislosť, to znamená **neodvolateľnosť** z iných ako zákonom predpísaných dôvodov, ktoré však musia byť neutrálnymi vo vzťahu k výkonu súdenia. Súčasťou statusovej nezávislosti sudcov je **ochrana ich mzdových nárokov** pred zásahmi zákonodarnej a výkonnej moci.

Poznámka: Sudcovská nezávislosť nie je hodnotou osebe, má slúžiť nestrannosti súdneho rozhodovania, teda hodnote rovnosti pred zákonom. Sudcovskú nezávislosť nemožno absolutizovať spôsobom, ktorý bude vylučovať akúkoľvek sudcovskú zodpovednosť.

4. Orgány *sui generis* (zvláštného druhu)

Orgány *sui generis* sú orgány, ktoré nevieme jednoznačne zatriediť v rámci trojdelenia moci, preto sa vymedzujú ako akási štvrtá kategória orgánov zvláštného druhu.

4.1 Prokuratúra

Najdôležitejšia úloha prokurátorov spočíva v tom, že **podávajú obžalobu v trestnom konaní**, t. j. plnia funkciu štátnej žaloby v trestných veciach. Ďalej **dohliadajú nad dodržiavaním zákonnosti** napr. vo veciach policajného vyšetrovania trestných činov, ďalej v priestoroch, kde dochádza k obmedzeniu osobnej slobody a na ďalších úsekoch, napr. pri pozbavovaní spôsobilosti na právne úkony, pri výkone obecnej samosprávy a pod. Prokuratúra je organizovaná na **princípe striktnej hierarchie a subordinácie**.

4.2 Ombudsman

Úlohou ombudsmana je dohliadať na dodržiavanie ľudských práv pri výkone štátnej moci, a za týmto účelom **má rozsiahle vyšetrovacie právomoci** – môže nahliadať do spisov, môže žiadať vysvetlenia a pod. Špecifikum ombudsmana spočíva v tom, že **nemá žiadne rozhodovacie právomoci**, to znamená, že nevydáva žiadne právne akty, v ktorých by sa konštatovalo porušenie ľudských práv, ktoré by zrušovali nezákonné rozhodnutia a pod. Efektivita tohto úradu je teda závislá na prirodzenej autorite osoby, ktorá ho zastáva.